

RĪGA AUG

un

kļūst arvien krāšņāka

Celtniecības rosme — mūsu dzīves raksturīgākā parādība. Par to spilgti liecina gan tas, cik ātri padomju laudis novāca kara atstātās drupas un sāka atjaunot nopostīto, gan, it īpaši, pēdējo gadu jaunceltnes darba plašais vērojams socialisma zemē: krāšņās augstceltnes un metropolitēna tālākā izbūve Maskavā, Volgas-Donas, kuģniecības kanāls un Cimjanskas jūra, topošās milzu hidroelektrostacijas uz Volgas un pilnīgi jaunas pilsētas agrāk neapdzīvotās vietās, tuksnešu apūdeņošana un purvu nosusināšana. Katrs laikraksta numurs ziņo par jaunām fabrikām un uzņēmumiem rūpniecības centros un kultūras pilīm, kas paceļas visnomaļākajās kolchozu sādžās, par dzīvojamām mājām un skolām, teātriem un slimnīcām, kas diendienā tiek nodoti ekspluatācijā, iedzīvotāju lietošanai.

Tā darbos, ne tikai vārdos, redzam izpaužamies padomju valdības un Komunistiskās partijas lielo gādību par cilvēku labklājību mūsu zemē, par viņu pastāvīgi pieaugošo materiālo un kultūras vajadzību arvien pilnīgāku apmierināšanu.

Šī gādība sevišķi uzskatāmi parādās pilsētu celtniecībā un rekonstrukcijā, jo socialistiskā pilsēta, kā savā laikā norādījis J. V. Staļins, ir visekonomiskākais apmetnes tips rūpniecības rajonos, kurā visi iedzīvotāji var izmantot kultūras, tehnikas, zinātnes un mākslas sniegtos labumus un priekšrocības.

Mūsu republikas pilsētās un it īpaši Rīgā pēdējos gados daudz kas darīts, lai tās pārvērstu par istām socialistiskām, visas tautas pilsētām, gan likvidējot kapitalisma laiku atstāto milzu atšķirību starp centru ar tā labierīcībām, un nomalēm, par kurām neviens nerūpējās, gan veicot visāda veida celtniecības, rekonstrukcijas un izdaļošanas pasākumus.

Nupat šīs dienas ar prieku uzzinājām par jaunām celtniecības, pilsētas saimniecības attīstības un labierīkošanas darbiem republikas galvaspilsētā. 1953. gadā Rīgas Darbajauzu deputātu padomes izpildkomitejas un partijas pilsētas komitejas izstrādātais, Ministru Padomes un Latvijas Komunistiskās partijas Centrālās Komitejas apstiprinātais pasākumu plāns ir jauns apliecinājums mūsu dzīves nerimtīgai plaukmei, ir jauna mūsu celtniecības rosmes izpausme.

Rīgā šogad uzcels piecdesmit dzīvojamus namus ar 26,6 tūkstoš kvadrātmētru platību, — simti ģimeņu saņems jaunus dzīvokļus.

Desmiti miljoni rubļu atvēlēti mūsu pirmās augstceltnes — Kolchoznieku nama un Rīgas viesnīcas celtniecības izvēšanai, jauna tilta būvei un Daugavas krastmalas tālākai ietērpšanai grantā.

Centrā un nomalēs pacelsies jaunas skolas, bērnudārzi un mazbērnu novietnes, veikali un slimnīcas, paplašināsies kanalizācijas tīkls, izveidosies jauni skverī un dārz, tiks asfaltētas ielas un ietves.

Nākošajā gadā jāpabeidz Komunāru laukuma rekonstrukcija: kādreizējais smiltājs pārvērtīsies par krāšņu parku, kurā pacelsies varens piemineklis Jostam Visarjonovičam Staļinam.

Celtniecības uzņēmumu un organizāciju uzdevums — godam izpildīt šo pasākumu plānu ne tikai apjomu ziņā un noteiktajos termiņos, bet arī visos kvalitatīvajos rādītājos, nesaudzīgi cīnoties pret trūkumiem un nesaimnieciskumu, pret atsevišķu darbinieku formālu un bezatbildīgu pieeju uzticētajam darbam.

Kā zināms, tieši šai pēdējai nozīmei mūsu pilsētu celtniecībā vēl daudz kas darāms un uzlabojams, novēršami daudzi trūkumi un nebūšanas. Iedzīvotāju prieku par jaunu dzīvokli vēl bieži vien sabojā celtnieku nevižība un materiālu neatbilstība: ir gadījumi, kad jaunuzceltā māja trūkst vai neērti izplānotas atsevišķas labierīcības, kad ātri saspēģā un sāk atlobīties apmetums, kad saraujas no zaļiem dēļiem gatavotā grīda, izveidojot pirkstu platas šķirbas, kurās pazūd zīmuli un klūp bērni, vai arī, pirmajam lietum uznākot, sāk tecēt jaunais jumts... Jā, diemžēl, tādi gadījumi vēl ir, bet tie nedrīkst būt! Attiecīgajām kontroles un uzraudzības organizācijām daudz stingrāk jāseko celtniecības darbu izpildei, nepieļaujot līdzšinējo trūkumu atkārtošanos. Nevienam defektam nedrīkst būt vietas mūsu mājās, skolās, veikalos un citās jaunceltnēs!

Pilsētas dārzos, parkos un skveros, uzņēmumu teritorijās, namu pagalmos un ielās šogad iestādīs 36 tūkstoš koku un krūmu. Un nedrīkst pieļaut, ka to, kas pavasarī iedēstīts, līdz rudenim nomīda vai aplauž. Apelējot pie pašu iedzīvotāju apziņas, acīm redzot jāpastiprina apstādījumu uzraudzība, sevišķi dzīvākajās satiksmes vietās, ierīkojot celiņus, uzeceļot nožogojumus, saucot pie atbildības huliganus. Jāpanāk, lai augtu un zaļotu katrs pavasari vai rudenī iestādīts kociņš, katrs košuma krūms, katrs puķe!

Rīga kļūst arvien krāšņāka, un pamatota bija prasība, kas izskanēja Latvijas Padomju mākslinieku savienības 2. kongresā, lai ceļot jaunus objektus, tie tiktu izrotāti ar pilnvērtīgiem mākslas darbiem, izskauzot halturu, kas sevišķi spilgti izpaužas nemākslinieciskās gleznu kopijās, ar ko bieži jāstāpās stacijās, veikalos, iestādēs, restorānos. Padomju cilvēku pieaugošā dāļuma izjūta necieš arī vēl ne reti sastopamās bezgaumīgās, buržuāziskā estētisma garā darinātās reklamas un vitrīnas, kas neatbilst socialistiskās pilsētas kultūras līmenim un kropļo tās izskatu. Ceļot un daļojot Rīgu, arī to nedrīkst aizmirst.

Rīga aug no gada gadā: darbi, kuros paredzēts pavelkt šogad, ir tikai maza daļa no tās celtniecības un rekonstrukcijas ģenerālplānā paredzētajiem pasākumiem, daļa no visas mūsu zemes celtniecības grandiozajiem plāniem. Ar partijas un valdības atbalstu, ar citu brālīgo padomju tautu palīdzību un mūsu pašu pašizlīdzīgo darbu Rīga kļūvusi par varenu rūpniecības un kultūras centru. Celsim un izdaļosim, saudzēsim un kopsim savu galvaspilsētu, panākot, lai tā kļūtu arī viena no skaistākajām Padomju zemes socialistisko pilsētu salmē.

Mežaparkā, Viestura prospektā, ceļ dzīvojamās mājas. Jau uzceltas četras ēkas. Pašlaik tuvojas noslēgumam jauna 20 dzīvokļu nama celtniecība. Sevišķi labus panākumus šā nama būvē guvis mūrnieks Viktors Vorobjovs, caurmērā izpildīdams 2 normas. Attēlā: mūrnieks V. Vorobjovs darbā. D. Gedzjuna uzp.

VISU ZEMJU PROLETARIESI, SAVIENOJĒTIES!

Literatūra un Māksla

LATVIJAS PADOMJU RAKSTNIEKU, KOMPONISTU, MĀKSLINIEKU UN ARCHITEKTU SAVIENĪBU LAIKRAKSTS

1953. G.

24. MAIJĀ

Nr. 21 (436)

A. LEVITINS, J. TULINS

CECHA AVIZES JAUNĀIS NUMURS
(1952. gada Vissavienības tēlotājas mākslas izstāde)

Pilsēta — varone

Valija Brutāne

Tais dienās, kad ap tevi naida loks
Aruguns svelmi, nāves draudiem, badu
Vēl, tumši augdams, šķita, nenoplok, —
Ar tevi vienoti mēs bijām, Leningrada.

Ir nedzīstošais drosmes kvēlojums
Un izturība nemirstībai rada.
Tu, varonības piemērs katram mums,
Tu tomēr uzvarēji, Leningrada.

Tu, stiprā, nosargāji vietas tās,
Kas visiem brīves cīnītājiem tuvas, —
Kur Lielais Oktobris mums iesākās,
Kur brīves sapnis īstenība kļuva.

Un tavās cīņās, tavā uzvarā,
Nu tagad — tavu gaišo svētību gadā —
Ir visas padomjtautas mīla tā,
Kas tevi apņēma, dāilā Leningrada.

Leningradas pievārtē

Vizma Belševica

Rāms šūpojas ziedu pilns ābeles zars,
Pa smalkajām driksnām jau karmenes lodā.
Es nezinu, vai tam maz ticēt var,
Ka vietas šīs plaukstoši dārzī nu rotā?

Pirms nedaudziem gadiem te redzēju es
Caur traucoša vilciena atvērto logu
Vien purvus un dzeloņu stiepules,
Pār tīrēli pelēkas pamales slogu,

Un viršus, kas zemajā kūdrājā plok.
Te tūkstoši krituši varoņu nāvē...
Nu šalcot pie koka te nōstājas koks,
Kā piemiņas parādei ierindā kjāvies.

Šiem cilvēkiem nebija dzīvības žēl,
Jo viņi tās atdeva dzīvības vārdā,
Lai Dzimtenes brīvajā saullēktā kvēl
Kā uzvaras karogi ābeles sātās.

Un Oktobra pilsēta dzīvo un aug,
To neskāra naidnieka netīrās rokas.
Pār senajiem purvājiem dārzī plaukst,
Un putni vij lizdas to lapotņu lokā.

Šī pilsēta, pelēki skarba kas šķiet,
Kļūst jaunāka, gaišāka gadu no gada.
Lai mūžam ap tevi zel koki un zied,
Lepnā varone — Leningrada!

Hidroelektrostaciju «Tautu draudzība» sagatavo ekspluatācijai

Hidroelektrostacijas «Tautu draudzība» celtnieku kolektīvs sagatavo staciju nodošanai ekspluatācijā. Turbinas jau samontētas. Mašīnu zālē iekārto vadības pultī. Galvenajos vilcienos pabeigta elektromontažas darbu ietilpīgākā daļa — vadu vilkšana un transformatoru montāža.

Apkārtējo Baltkrievijas, Latvijas un Lietuvas lauksaimniecības arteļu kolchoznieki gatavoja hidroelektrostacijas «Tautu draudzība» nodošanai ekspluatācijā kā lielam svētkiem. Balt-

krievijā, Molotova vārdā nosauktajā kolchozā jau uzstādīti 9 elektromotori. Montažas darbos piedalās jaunie kolchoznieki, kas hidroelektrostacijas celšanas laikā apguvuši motoristu un elektriķu profesijas. Lietuvā, Adama Mickeviča vārdā nosauktajā kolchozā motori uzstādīti lopbarības sagatavošanas virtuvēs un dzirnavās. Elektrificē un mechanizē ūdens piegādi lopkopības fermām. No Viļņas kolchozs saņēms automatiskās dzirdīšanas ietaises un elektriskos slaukšanas aparatus.

Noslēgumam tuvojas arī Sverdlova vārdā nosauktā kolchoza (Latvijas PSR) elektrificēšana. Elektrisko gaismu saņems kolchoznieku mājas, slimnīca, skolas, veikali un citas iestādes.

Nesen notika starpkolchozu hidroelektrostacijas «Tautu draudzība» padomes sēde. Tajā nolēma hidroelektrostaciju svinīgi nodot ekspluatācijā pēc pavasara lauku darbu pabeigšanas. Atzīmējot šo notikumu, Drīsvjatu ezerā rajonā dzīvojošie triju brālīgo republiku darbajaudis svinēs plašus tautas svētkus.

I. Zeltinš

27. maijā paiet 250 gadi, kopš nodibināta Ļeņingrada. Attēlā: skats vienā no galvenajām Ļeņingradas ielām — Nevjas prospektā

PILSĒTA NEVAS KRASTOS

J. SUDRABKALNS

Ir pilsētas pasaulē ar garāku mūžu, apbūvējušas, gadsimtu sūnām apaugušas, sensenu pieminekļu un drupu glabātājas, bet nebūs daudz tādu, kam divarpus gadsimti viscauri tik dziļu un spriegu notikumu piesātināti kā Ļeņingradai. Neikdienišķs, varena vēriena vīrs ir bijis pats pilsētas dibinātājs Pēteris Pirmais, kas, Marksa vārdiem runājot, «uzcēlis jauno galvaspilsētu pašā pirmajā vīpa iekarotajā Baltijas jūras piekrastes gabalā, gandrīz lielgabala šāviena attālumā no robežas». Tik pārliecinoši viņš bijis par saviem, par krievu tautas spēkiem, par to, ka situācija lielā vēstures stunda, uz kuru bija tiektin tiekušies viņa priekšgājēji. Purvos un dūkstis, ar neskatāmām grūtībām, sērgām un tenaidniekiem cīnoties, kur jau tūkstoš gadu bija sacītušās krievu, somu un zviedru tautas un ieceres, strauji izauga un attīstījās Pēterburga.

1703. gadā Nevjas krastmalā pietauvojās pirmais ārzemnieku holandiešu kuģis ar vīna un sāls kravu, bet drīz vien jaunā pilsēta kļuva par slavenu ostu, pasaules tirdzniecības pilsētu, kuras rosme gaiši izteica arvien pleaugošo Krievijas uzplaukumu un starptautisko nozīmi. Visi apstākļi, visi iepriekšnosacījumi bija sarīti, visi kopūs, lai sekmētu jaunās pilsētas augsmi. 1711. gadā tika radīta pirmā metāllietuve, un drīz vien taj plevēnošanās citās rūpnīcās un Pēterburgā kupli sazaroja rūpniecība. Pirmo muzeju sauca svešzemnieciski un mūsu ausīm neparasti par Kunstkameru, bet vēlāk pilsētā tika savāktas pasakainas mākslas bagātības, un tagad holandiešim, kas grib dziļi ieskatīties sava tautieša Rembranta darbos, jādodas uz Ļeņingradas Ermitažu.

Slaveni celtnieki veidoja pilsētu pēc stingru apsverumu un mākslinieciskās iedvesmas plāniem, viņiem piebiedrojis dārznieki, kas granitā ietērtajos upēs un kanālu krastos sastādīja krāšņas koku saimes, un Ļeņingrada tagad dibināti uzliedzama par vienu no visbrīnīgākajām padomju pilsētām. Gvarengi, Rosti, Rastrelli un Zacharova pilīm pievienojušās varenās padomju celtnes, kurās mājās, strādā un rada brīvie un laimīgie padomju ļaudis.

Sī brīve un laime prasīja daudz upuru un cīņu, bet tāpat kā sirmajā Maskavā arī Ļeņingradā neatlaidīgi veidojās un izpaudās diženās krievu tautas ģenijis, kas radīja visās zinātnes un mākslas nozarēs neiznīkstošas vērtības. Bagātīnāku pilu paēnā nomalēs, fabrikās un rūpnīcās auga ar katru gadu spēkā Pēterburgas rūpniecības proletariāts, kas pagājušā un mūsu gadsimta mīļā kļuva Krievijā par vienu no pašiem galvenajiem dzīves virzītājiem un revolucionarajiem jaunradītājiem.

Pēterburgā brīnumaini uzplauka Puškina varenā dailrade, pilsēta Ne-

vas krastos simtu miljonu domās allaž savienojas ar Beļinska, Černiševska, Dobroļubova, Nekrasova vārdiem, ar universitāti un citām augstskolām, ar revolucionarajām organizācijām. Taču vislielākā diženumā Pēterburga-Petrograda saslēdās Oktobra revolūcijā, kad «Auroras» zaves pavēstīja jauna taisnības un brīvības laikmeta sākumu.

1924. gada 26. janvārī pilsētu nosauca Vladimira Iljiča Ļeņina vārdā, kas pauž viņas vēsturisko revolucionāro nozīmi. Kad par Padomju Savienības galvaspilsētu, uz senām tradīcijām un lieliem nopelniem balstoties, kļuva atkal Krievzemes sirds Maskava, Ļeņingrada nezaudēja savu mirdzumu, kā agrāk tā slavena visā pasaulē kā visu vēsturisko cīņu iedvesmotājas Maskavas jaunākā māsā. Tā slavena kā revolucionāro ideju un plānu radītāja, saglabātāja un tālākvirzītāja. Te gan dzīvojuši un valdījuši cari, bet te arī radīts nesalužams pretspārs tautas apspiedēju patvaļai, te gan bija izdaudzināts drūmā cietoksnis, kur smaka cara valdības gūstekni, bet te izauga arī pretestības, brīvības cīņu, demokrātiskās, progresīvās kultūras centri, un viņu gaišais spēks bija varenāks par visiem tumšajiem spēkiem. Sīs spēks ar glūzi pasakainu asumu un dedzību iemiesojās Ļeņingradiešos, vienkārsājos darbaļaudīs Padomju valsts pastāvēšanas pirmajos gados, pilsoņkara laikā, socialistiskā celtniecības darbā un jo sevišķi Lielajā Tēvijas karā, blokaķes briesmās, salā un trūkumā.

Par pilsētu-varoni kopā ar citām sauc tagad Ļeņingradu. Nīknie fašistu vilki pirdza zobus plevērtē, un tagad satraukti mēs lasām, ka vienā dienā bijušās 6 gaišās trauksmes, kas līgušas pusastotās stundās, nometas 528 fūgasa bumbas, 1435 degbumbas, uz pilsētu izšauti 97 artilērijas šāviņi, reģistrētas 87 bojājumu vietas. Bet rūpnīcās turpinājās darbs, Sostakovičs radīja jaunu simfoniju, radio pārrādīja Sofronicka klavieru spēli, Tichonovs, Inbere, Bergholce un daudzi citi rakstnieki rakstīja dzejoļus, poēmas, stāstus un lūgas kurās atspoguļojās padomju ļaužu patriotisms un brālības gars. Komunistiskā partija vadīja un iedvesmoja Ļeņingradiešus nepiedzīvotajā cīņā, un viņi tāpat kā visa milzīgā valsts, Padomju Armija, aizmugures ļaudis cieši jo cieši nesaraucamām saistēm sašēdās ap Partiju un Staļinu. Visa pasaule, elpu aizturējusi, vērs Ļeņingradas aizstāvjos, un visi, kam dārga cilvēces nākotne, dziļā aizkustinājumā apsvēlca padomju ļaužu uzvaru. Vēl pamalē dunēja lielgabali, kad pilsētā jau sākās atjaunošanas darbi. Cik sprāgi tie ritējuši, ar kādu dedzību vērtenu mūsu dienās risinājas jaunais cēlisms, zina ne vien visa mūsu valsts,

bet arī mūsu draugi ārzemēs, kas saņem no Ļeņingradas plašu palīdzību.

Lielais padomju tautu draudzības likums, kas saliedēja padomju tautas kara laikā, vada tālāk mūsu dzīvi. Jau pašos pirmos pēckara gados Rīgai, Padomju Latvijai daudz palīdzēja visdažādākajās dzīves jomās Ļeņingrada. Un tad mēs domās paveramies pagātnē un savijot atceramies, kādas ciešanas saites vienojušās latviešu tautu ar Maskavu un Ļeņingradu, ar Krievzemi un krievu tautu, cik daudz pateicības esam parādā Pēterburgai vai Pēterpilij, kā daudzkārt sauca Nevjas krastu pilsētu latvieši. Piemīnam «Pēterburgas Avīzes», kas tolaik atrada patvērumu tikai Pēterpilī, Zinātnu akadēmiju, kas izdeva mūsu daļu sējumus, Mākslas akadēmiju un Konservatoriju, kur mācījušies gandrīz visa mūsu vecākā komponistu, gleznotāju un tēlnieku saime ar Vitolu, Alfredu Kalniņu un Meingailu, Rozentalu, Purviti un Zaļkalnu priekšgalā, Pēterburgas universitāti, kas deva spārnus Raimoni. Arī tagad, pēc kara tur mācījušies un mācās, papildina savas zināšanas un meistarību mūsu jaunie mākslinieki. Rīgas rūpniec pirmcēndnieki, meistari un inženieri uztur ciešus sakarus ar Ļeņingradas izcilajiem, visā Padomju zemē slavenajiem jaunu ceļu šķērslēm, strādniekiem un zinātniekiem.

Septiņus gadus pēc Pēterburgas dibināšanas Pēteris Pirmā karapulku virspavēlniekam rātskūņi atdeva Rīgas atslēgas un tad tika reiz apvienotas visas Latvijas zemes, kas bija saskaldītas daudzu kungu rokās, un latviešu tauta tad no jauna satikās ar krievu tautu, savu mūžseno draugu un aizstāvi. Tas bija liels pagrieziena ceļš uz gaišāku nākotni.

Par Ļeņingradu šais dienās domā mūsu karavīri, kas tur cīnījušies pret kāšķrustniekiem un kas tagad valkā medaļu par Ļeņingradas aizstāvēšanu, un rīdzinieki, kuriem palīgā nāca Ļeņingradieši. Veterāni atceras Padomju valsts pirmos gadus un cīņas Ļeņingradas frontē, un visi mēs sajūtam, kādas dziļas saites vieno padomju ļaudis. Vai domājam šobrīd par slaveņu Kirova rūpnīcu, kas pastāv jau vairāk nekā pusotra simta gadu, vai par visjaunāko Ļeņingradas celtni, kural tikko nogemtas sastatnes, slavenā pilsēta dārga ikviena latvieša sirdij. Nak prātā daudzas izdaudzinātas un vecas pilsētas, kurām vēl jāgaida atbrīvošanas diena — Londona, Parīze un Roma, kur kapitalisti pin savus asinānos kara un tumsonības režģus, un mēs jūtam, ka šo pilsētu darbaļaudis ar cerībām un gaidām raugās uz Maskavu un Ļeņingradu, kas izstaro gaismu visā pasaulē. Arvien krāšņākas kļūst padomju pilsētas, Padomju saulē dala uzplaukusi Ļeņingrada, cīņu un mīlestību ieguvuši viņa ļaudis, un sveicēniens Ļeņina pilsētā sūta Maskava un Kijeva, Tallina un Rīga, visa padomju saime.

PĀRRUNAJAM MEISTARĪBAS JAUTĀJUMUS

IZKOPSIM BAGĀTU UN PRECĪZU PROZAS VALODU

Runājot par padomju literatūras un mākslas turpmākajiem uzdevumiem, biedrs G. Maļenkovs savā pārskata referātā partijas XIX kongresam norādīja, ka «lai gan literatūras un mākslas attīstībā ir leņevojami panākumi, daudzu darbu idejiski mākslinieciskais līmenis vēl arvien nav pietiekami augsts. Literatūrā un mākslā vēl parādās daudzi viduvēji, bāli un daudzreiz vienkārši halturas darbi, kas izkropļo padomju īstenību. Dažu rakstnieku un mākslinieku dailradē daudzpusīgā un rošīgā padomju tautas dzīve attēlota gūrdi un garlaicīgi».

Augstajām komunisma celtniecības laika prasībām atbilst tikai tās daļliteratūras darbs, kurā dziļš idejiskums apvienots ar lielu māksliniecisku meistarību. Tikai tās darbs ir brīvs no viduvējības, no halturas pazīmēm un atstās uz lasītāju spēcīgu audzināšu ietekmi.

Daļliteratūras darba mākslinieciskā meistarība lielā mērā atkarīga no rakstnieka prasmes izmantot literatūras pamatelementu — vārdu — plastiskai domas, notikumu un cilvēku attēlošanai. Vērojot pēdējā laika latviešu padomju prozu, jāsecina, ka mums ir vairāki darbi, kurus var uzskatīt par laba stila, labas valodas paraugiem. Tāda ir Andreja Upīša epopeja «Plaisa mākopos». Rakstnieks rūpīgi apsvēris katru vārdu, vērodams, vai tas visprecīzāk izteiks domu, darīs valodu gleznainu, attēlojamus notikumus un cilvēkus gandrīz fiziski tveramus. Labus stila paraugus varam atrast arī Viļa Lāča romanā «Uz jauno krastu», kā arī Annas Sakses romanā «Dzirksteles nakts». Samērā rūpīgi izkopta, salstoša valoda ir arī atsevišķiem Z. Grivas un E. Vilka darbiem.

Diemžēl, vairāku citu latviešu padomju rakstnieku darbu valoda vēl pilnīgi neapmierina lasītāju. Bieži vien darbiem ar nozīmīgu idejisku saturu valoda ir visai pelēka, neizteiksmīga, jo rakstnieka rīcībā ir samērā neliels vārdu krājums, nav pietiekami izmantoti sinonīmi, tālānīte izteiksmes līdzekļi, ir pīlaistais paviršības (V. Klivers, V. Bērce, A. Imermanis un G. Cīrulis, I. Lēmanis u. c.).

A. Imermana un G. Cīruļa piedziļojumu romanā «Parole USSR» lasām: «Pēc peldes meitene mīļēja gulēt zālē, kamēr saules karstā plauksta nosmēla rasu no viņas brūnā ķermeņa». Autori tiekušies pēc īpatas gleznas, taču vārds «rasa» te nepavisam neatbilst teikuma loģiskajam saturam. Autori bieži vien iekrīt lētas gaumes stilā. Līdzīgu vietu minētajā romanā var atrast visai daudz.

Kā teicams stilists pazīstams Jānis Grants. Tomēr viņa jaunākajā romanā līdzās rūpīgi veidotām vietām atrodam arī pelēcīgus, pat gramatiski nepareizus teikumus. Piemēram, romāna «Aiz mums Maskava» fragmentā, kas publicēts laikrakstā «Literatūra un Māksla», atrodam nepareizas teikumu konstrukcijas: «Zīrnis atcerējās, ka arī viņam nav kādu laiku no ģimenes ziņu, un ka Mežulis ar savu atgādinājumu negaldot aizskāris dvēselē vārīgu vietu».

Autors taču nebūt nav gribējis teikt, ka Zīrnis atcerējās, ka Mežulis aizskāris viņa dvēselē vārīgu vietu, bet gan, ka tā ir aizskarta.

Maksīms Gorkijs ir norādījis, ka daļliteratūrā «nepieciešama noteikta, precīza valoda, uzmanīgi izraudzīti vārdi». Mūsu rakstnieki to daudzkārt vēl aizmirst.

Samērā vienmuļa valoda ir Indriķa Lēmana darbā «Pa dzīves ceļiem». Rakstnieks tikpat kā nemaz nav izmantojis individualizēto runu. Pa daļai tāpēc šo autobiogrāfisko tēlojumu personām trūkst individuālu īpatnību un tās it kā saplūst kopā. Lasītājam gandrīz neiespējami pateikt, ar kādam rakstura īpašībām no galvenā varoņa Indriķa atšķiras viņa draugs Zaļkalns un citi komjaunieši pagrīdnieki. Revolucionārās pagrīdes vadošā darbiniece Ziemciete parasti runā ļoti sausi. Viņas vārdiem trūkst individualitātes nokrāsas, trūkst jūtu pārdzīvojumu atspulga. Piemēram, viņa saka: «Sevišķi svarīgs mūsu uzdevums — noskaidrot strādniekiem socialdemokrātu nodevīgo izlīgšanas politiku. Zociķu līderi cenšas nomākt strādniekus ticību savai uzvarai. Cīnīdamies pret revolucionāro marksismu-ļepinismu, viņi skaida strādnieku šķiras spēkus un tā ļēj ūdeni uz tās lenaidnieka».

dzīrnāvam. Vispirms mums pašiem pulcējā ar pēdējiem partijās norādījumiem jālepaizstās līdz pašiem pamatiem, tikai tad tos varēsīm labi izskaidrot strādniekiem».

So Ziemcietes vārdu nozīmīgais saturs daudz stiprāk iedarbotos uz lasītāju, ja tajos atspoguļotos dzīva cilvēka pārdzīvojums. Sīs trūkums lielā mērā mazina Indriķa Lēmana idejiski nozīmīgā darbā «Pa dzīves ceļiem» māksliniecisko vērtību, padara to bālu un palaiķam neinteresantu lasīšanai.

Dažkārt rakstnieku valodā sastopam nepiedodamu paviršību un nevērību pret lasītāju. Tā tas ir «Bernībā» 1953. g. 4. ar. publicētajā Valda Klivera stāstā «Acis vaļā». Rakstnieka valodai vajadzēja būt sevišķi rūpīgi izkoptai, jo stāsts domāts jauniešiem, kas no tā mācīsies, meklēs paraugu. Taču Valda Klivera nelielajā stāstā sastopamies ar ļoti daudzām izteiksmes neprecizitātēm, neveiklībām, paviršībām, nemākslinieciskām deklarācijām. Minēšu dažus stilistiski ļoti neveiklus teicienus: «Tikai, — viņš izteiksmīgi pameta no groziem brīvo roku, — mūsu kolchozā, draudzīn, yismaz piecpadsmit Krišu strādā», «Viņā raudzījās sveši cilvēki... sievītes vecmodīgos tērpos un frizūrās», «Laiski, gaisā švīkādamas apbūvējušu mīšņa pendeli, liels sienas pulkstenis skaitīja sekundes».

Bijušajam aizsargam un budzīm, kas pieķerts kolchozā kaitniecībā, V. Klivers liek runāt samākslotā, nedabiskā valodā:

«Biedrs Zvejnieks no mechaniskās darbnīcas! — Pleika iesaucās un pastiepa līmanā tēvam roku. — Ba! Septiņi brīnumi! Kā tad es neredzēju tādas slavenības nākami! Raug, arī mūsu brašais zirgkopijs Mīlašs un izcilā slaucēja Grāvīte! Driksu zināt — kāds jūsu apmeklējuma nolūks?»

Autors te gribējis lasītāju iepazīstināt ar atnākušajām personām, taču tas iznācis gaužām nemākslinieciski.

Plaša leksika, bagāta frazeoloģija ir Arvida Grīguļa prozas darbos. Taču pārmetumi jāizsaka par Arvida Grīguļa pārmerīgo tieksmi pēc asprātīgiem kalamburiem. Ļoti bieži tie neattaisnojas, jo nevis palīdz laiāk izprast kādas personas raksturu, bet ar savu samākslotību dara to nereālistisku, dažkārt apgrūtina domas skaidrību uztveri. Stāstā «Ļeņina lielā deg spīdze» kolchoza rēķinveža Miglīņa sarunā ar kultūras nama vadītāju Ilzi Juriku asprātības kļuvušas par pašmērķi, bet autora doma — grūti izprotama. Miglīņš Ilzei saka: «No kādas operas tad tu esi? Ar sienu ir tāpat kā ar jaunību, vēl lāgā neesi apskatījies, kad jau noziedējusi. Un tad kauli vien grab. Kas kaulus mīl? Cik es zinu, govīs nemīl. Bet ar skaitsto laiku, ar to ir tā kā ar mūsu kalēja Jaunvagara jauno sievu — te smē, te plēš traukus. Ja siens atzīst, tad govij līst sāni. Bet mūsu slava atnāca, kad par ļoti koptām govīm Marta un tie citi saņēma ordeņus. So slavu varam pazaudēt, ja uzticēsimies skaitstajam laikam un nepieķersim ar stingru nagu. Neglābs tad ne koksagāja Darba varoņi, ne kas cits».

Ja A. Grīguļis asprātīgo runas veidu būtu piešķīris vienai vai divām stāsta personām, tas varētu ļoti kalpot kā tipizācijas līdzeklis, bet, ja šādas asprātības piemīt daudzām tā stāsta personām, tās valis neattaisnojās.

Dažkārt nevajadzīgi samākslots arī pašā autora teksts. Piemēram, par aptiecinieku Rumpiti autora raksta: «Mājās ēdiena vietā viņam tika pasniegtas naturālas asaras valīmanu un gaudu mērcē». Ir arī daudz valodas paviršību, piemēram, «Atkal šoseja un spirdzinošais vējš seja». «Pāri sētai tie sadevās rokās, un Indriķis aizgāja».

Latviešu padomju rakstnieki nedrīkst nevienu brīdi aizmirst, ka viņi atrodas ideoloģiskās frontes pirmajā līnijā. Ceļot darbu idejisko līmeni, nedrīkst atstāt novārtā māksliniecisko meistarību. Jāpānāk, lai ikviens, arī vismazākais prozas darbs būtu uzrakstīts dzīvā, gleznainā un precīzā valodā. Tikai tad tas atbilstīs savam uzdevumam un rakstnieks būs leslēdzies, kā norādīja biedrs G. Maļenkovs, «dīzajā cīņā par to, lai sabiedriskā dzīve kļūtu jauka un gaiša, lai no tās izskautu visu satrunējošo un sastingušo».

Mirdza Abola

Pa žurnālu slēpām

PAR TIPISKUMA PROBLEMU GLEZNIECĪBĀ

Nesen iznākušā žurnāla «Iskustvo» šā gada 1. numurā ievietots plašs G. Nedošivina raksts «Par tipiskuma problēmu glezniecībā».

Citēdams partijas XIX kongresā biedra G. M. Majenkova sniegto tipiskuma definīciju, raksta autors norāda, ka tā attīsta tālāk marksisma-ļepinisma klasiku mācību par realismu mākslā, starp citu, F. Engelsa klasisko formulu, ka realisms prasa ne tikai pareizi attēlot detaļas, bet arī tipiskus raksturus tipiskos apstākļos.

Dzīves patiesība un idejiskums nav dažādas, viena no otras neatkarīgas mākslas puses. Nevar iedomāties, ka mākslinieks, no vienas puses, patiesi attēlodams dzīvi, bez tam vēl ienestu savā darbā vienu vai otru ideju. Tieši tamlīdzīgos gadījumos rodas tā ārēja tendenciozitāte, no kuras savā laika brīdināja F. Engelsons, un kura līdz šim nav izskausta dažos mūsu glezniecības darbos.

Mākslas idejiskums nav vis komentārs pie mākslinieka attēlotajiem faktiem. Mākslas idejiskums ir šo faktu būtība, to izvēle, to traktējuma.

«Dzīve paveras mākslinieka priekšā tās konkrēto izpausmju bezgalīgajā daudzveidībā, — teikts rakstā, — Mēstara, kurš tiecas dziļi iepazīt un atklāt īstenību, uzdevums ir, tiekot skaidrībā šajā faktu strauvē, atrast galveno, svarīgāko, būtisko. Ievērojams dzīves izvirzītos praktiskos uzdevumus, mākslinieka realists koncentrē savu uzmanību uz vissvarīgākajiem dzīves jautājumiem, kas jāatrisina. Samākslota, dogmatiska mākslinieka interešu ierobežošana, kas izriet nevis no dzīves prasībām, bet gan no sadomātām pseudoteorētiskām shēmām, arvien grauj pamatu pilnvērtīgas un nozīmīgas mākslas radīšanai».

Bēdīgi slavenā «bezkonfliktu» teorija nodarīja jaunumu ne tikai dramaturģijai, kinomākslai un literatūrai, bet arī tēlotājam mākslā, jo novirzīja māksliniekus no īstas dzīves novērošanas un līdz ar to no vispusīgas un saturīgas tās attēlošanas. Taču dzīves konfliktu attēlošanai glezniecībā ir savs specifisks forma. Ne jau katrā ziņā gleznotājs tieši attēlo noteiktu sadursmi. Tomēr attēlojot noteiktus cilvēkus, visos apstākļos viņam jāparāda — uz ko tie spējīgi! Progresīvais padomju cilvēks var tikt attēlots ne jau katrā ziņā konflikta brīdī ar kaut ko atpakaļ, naidīgu. Bet viņš jāattēlo tā, lai būtu skaidrs, ka noteiktos apstākļos viņš nesamierināmā cīnīsies, nenodrebēs un uzvarēs. Gleznotāja mākslā tas nozīmē, ka «tā var un tai vajag saskatīt un parādīt vienkāršā cilvēka garīgās īpašības un tipiskās pozitīvās rakstura iezīmes, radīt spilgtu, māksliniecisku šā cilvēka tēlu, kas būtu atdarināšanas cēlonis parauga ļaudīm» (G. M. Majenkova vārdi pārskata referātā partijas XIX kongresā).

Izvēlēties parādības, attēlot tās tādas, kādas tās ir savā būtībā, prast paņemt no katra novērotā fakta tā patieso jēgu — tāds ir mākslinieka ceļš tipiskā attēlošanā. No tā, ko meistars gēms no dzīves un ko viņš ieraudzījis un parādījis pagājušā dzīves parādībā, spilgti atklājas viņa pozīcija, viņa idejiskā pievēršanās, viņa spriešanas veids par lietām. Mākslinieka uzdevums ir, runājot Černiševska vārdiem, izteikt spriedumu par dzīves parādībām. Tādējādi, tieši ar to, ko mākslinieks uzskata par tipisku viņa apkārtnē dzīvē, ar to, ko tipisku viņš atrod attēlojamā parādībā, vispirms arī atklājas viņa tendenciozitāte, t. i., viņa partejiskums.

Pievēršoties tam, ka tipiskais ir nevis kvantitātes, bet kvalitātes jautājums, raksta autors izteic šo domu vārdiem: tipiskais ir mākslā specifiska forma parādības būtības atklāšanai. To, ko zinātne formulē kā vispārēju jēdzienu, mākslinieks parāda kā tipu, kā atsevišķu parādību, kurā vispilnīgāk un skaidrāk atklājas būtība.

Lai mākslinieks to spētu, viņam jāprot pēlīt, jāprot novērot un saskatīt parādības būtību. Tam veicama liela daļa raksta «Par tipiskuma problēmu glezniecībā».

Noskaidrojams būtiskā atklāšanas jautājumu, raksta autors teoretiskos secinājumus ilustrē ar daudziem piemēriem no Rietumeiropas un krievu klasikas, kā arī no padomju glezniecības.

Piemēram, atzīmēdams T. Jablon-skas gleznes «Maize» lielos panākumus, G. Nedošivins uzsver, ka gleznā tēlotie cilvēki nav statisti, kuri ar saviem žestiem un pozām simbolizētu noteiktu ideju, nav kostīmos tērpti garlaicīgi modeļi, kurām šodien gadījies pozēt «kolchoznieces». Gleznā ir dzīvi cilvēki, kas saskatīti pašā dzīvē, tās patiešām vērtīgā trauksmainībā. Un ne tikai saskatīti, bet arī izprasti viņu būtībā, viņu, tā sacīt, galvenajā dzīves patosā.

Secinot, ka tipiskais ir parādības būtība, kuru var tieši novērot pašās parādībās, rakstā atgādināti A. M. Gorkijam adresētie V. I. Ļeņina vārdi 1919. gadā, kad A. M. Gorkijs atradams Petrogrādā, nemācēja kā mākslinieks izprast dzīvē notiekošo procesu — jaunā, revolucionārā cīņu pret veco, kontrrevolucionāro — būtību. V. I. Ļeņins rakstīja: «Te vajag dzīvot vai nu kā aktīvam politiķim, bet, ja sirds nētiecas uz politiku, tad kā māksliniekam vērot, kā pa jaunam ceļ dzīvi...» Cita vieta V. I. Ļeņina izskaidroja, ko nozīmē māksliniekam novērošana: «Ja vēro, tad vajag vērot apakšā, kur var pārdzīvot dzīves jaunās celtniecības darbu, provinces strādnieku cīsmatā vai uz laukiem, — tur nevajag politiski aptvert ļoti sarežģīto datu sumu, tur var tikai vērot». Un tālāk: «Tur, vienkārši vērojot, ir viegli atšķirt vecā sairšanu no jaunā asniem». Protams, šie V. I. Ļeņina vārdi nebūt neizsīdē to, ka mākslinieks nevarētu un tam nebūtu jāstūde dzīvi tīri zinātniskā ceļā. Taču pati V. I. Ļeņina vēstule ir cenšanās ar zinātniskās analīzes spēku palīdzēt lielam māksliniekam aptvert, noskaidrot lietu būtību. Un pie visa tā V. I. Ļeņina vārdos ir ļoti svarīgs norādījums par atšķirību starp sarežģītās īstenības zinātnisku «aptveršanu» un māksliniecisku «skatījumu» ar vērojuma palīdzību. Ja tāds ir viens no būtiskākajiem ceļiem pasaules mākslinieciskajā apgūšanā, tad tāds ir arī viens no tipiskuma specifikas avotiem zināma sociāla spēka dzijas būtības tiešai atklāšanai noteiktā atsevišķā novērojamā parādībā.

Tāda tieša, atsevišķa būtības atklāšanas forma mākslinieciski tipiskajā katrā ziņā prasa neatkārtojamu individualizāciju. Raksta autors izsaka domu, ka viena no galvenajām pusēm tipiskuma problēmā glezniecībā ir uzdevums apgūt individuālu rakstura attēlošanu.

Raksta beigu daļa veltīta jautājumam par tipiskumu kā partejiskuma izpausmes sfēru realistiskajā mākslā. Mākslinieks novēro dzīvi, fiksē tos vai citus tās elementus, vispārina, atlasa, saasina, vārdus sakot, tipizē īstenības parādības un pašā tipizācijas procesā izdara savu spriedumu par šīm parādībām. Pie tam, nepietiek izvēlēties dzīvē tipisko, jāprot arī parādīt, kur isti slēpjas šis tipiskais.

Mākslinieks nevis vienkārši kopē īstenību, viņš atklāj būtisko un tāpēc pārspīlē, saasina, pastiprina vai vājina utt. Tādējādi mākslinieciskais attēlojums nav pašas dabas, dzīves imitācija. Mākslinieciskajā tēlā ir ne tikai novērojamā īstenība, ne tikai dzīvās dzīves gabals, bet tajā, šinī pašā dzīves gabala attēlojumā, ir cilvēka doma, spriedums.

Izdarīt spriedumu par dzīves parādībām, tā ir realistiskās mākslas neatņemama iekšēja īpašība.

Mūsu laikmetā māksla, kā varens komunistiskās audzināšanas līdzeklis, sekmīgi izpilda savus milzīgos uzdevumus, ja tā prot ar lielu meistarību, pareizāk sakot, patiecoties lielaj meistarībai parādīt dzīves būtību, tajā notiekošo procesu būtību, jaunā cīņu ar veco.

Panākot mākslas darba iekšēju harmoniju, kura pilnīgi atbilst dzīvei un izteic dzīvi tipiskā tēlā, virzāms uz padomju klasiku.

Panākot mākslas darba iekšēju harmoniju, kura pilnīgi atbilst dzīvei un izteic dzīvi tipiskā tēlā, virzāms uz padomju klasiku.

Noslēgumā notika plašs koncerts.

Rakstnieka K. Staņukoviča piemiņas vakars

Sakarā ar izcilā krievu rakstnieka demokrata K. Staņukoviča nāves 50 gadu atceri 20. maijā Maskavā, M. Frunzes vārdā nosauktā Padomju Armijas centrālā namā Sarkanārogotajā zālē notika viņa piemiņai veltīts vakars.

Par K. Staņukoviča dzīvi un daiļradi referēja ģenerālmajors D. Korņijenko.

Par rakstnieka daiļrades nozīmi mūsu dienās stāstīja L. Sobolevs.

Noslēgumā notika plašs koncerts.

Gadās arī tā...

„Objektīvais“ kritiķis

— Vērtīgi izpētīsim darba trūkumus...

— Un tagad palūkosimies, kas tajā ir labs.

Dramaturgs ložā

— Jūsu luga neizraisa nekādu konfliktu!
— Ko jūs sakāt! Un konflikts ar grāmatvedību? Tajā piedalījās pat vesela konfliktu komisija.

Jaunas filmas

«Admirālis Ušakovs»

Jaunā vēsturiskā biogrāfiskā krāsainā filma «Admirālis Ušakovs» ir izcilis padomju kinematogrāfijas sasniegums. Filmas autori — scenarists A. Steins, režisors M. Roms, operatori A. Seļenkova un Cen Ju-lana pratuši piešķirt filmai plašumu, monumentalitāti, dziļi atklāt ekrānā atdzīvināto vēsturisko notikumu būtību. Viss, kas notiek filmā, kaut arī tā aptver samērā nelielu laika posmu lielā krievu flotes vadītāja darbībā, parādīts ar ļoti plašu vērtību, iespaidīgi.

Tas, pirmām kārtām, sakāms par filmas idejisko mērķniecību, par tās ledarību, par lielo patriotisko savilpojumu un lepnumu, ko izjūt skatītājs. Filma pārlecina ar savu mākslinieciski vēsturisko patiesīgumu, kas izpaužas ne tikai detaļās, bet visā attēloto notikumu plūsmā. Minēsim, piemēram, ainu, kurā admirālis Ušakovs, tikko atgriezies Sevastopolē pēc turku flotes sagrāves pie Kalakrījas, liekulīgā galma iekārtā acis priekšā apskauj un skūpst vienkāršu matrozi... Skatītājs

ne brīdi nedomā, vai Ušakova dzīvē tāds gadījums bijis vai nav, viņš tiecēpēzē mākslinieciskajam patiesīgumam, jo admirāļa rīcība šai brīdī izriet no tēla attīstības, no Ušakova humanista, savas dzimtenes uzticamā dēla nesaraujamajām saistēm ar tautu. Pie filmas visstiprākajām pusēm pieder aktieru sniegums. Sevišķi lielu atzīnību pelnījis aktiera I. Pereverzeva (admirālis Ušakovs) un — it sevišķi — B. Ļivanova (Potjemkins) darbs.

Filmā par Ušakovu nevar, protams, neparādīt pašu galveno, kas bija viņa dzīve un darbā — viņa slavenās jūras kaujas. Šinī filmā ir veselas trīs kauju ainas. Režisoram un operatoriem izdevies katrā no tām atrast savdabīgu, oriģinālu atveidojumu, konkrēti parādot to jauno, ko admirālis Ušakovs ar šīm kaujām ienesis jūras kara stratēģijā un taktikā.

Izdevusies krāsu ziņā ir visa filma. Sevišķi atmiņā iespiežas jūras ainavas, ar kurām sākas un noslēdzas filma. Dažubrid šķiet, ka uz ekrāna atdzīvojušies Aivazovska nemirstīgie audēkli. Laikmeta elpu un notikumu dinamiku izteiksmīgi raksturo A. Čačaturjana muzika.

Par trūkumu filmā var uzskatīt to, ka pārāk vispārēji, zināmā mērā schematiski parādīti daži vienkāršie jūrieki. Vēl jāpiezīmē, ka grūti saprast, kādēļ asipaino osmaņu imperiju filmas autori tēlojuši tik «saldēnās» krāsās, kas ir pilnīgā pretrunā ar filmas episki realistisko stilu.

L. G.

Aizkulīsu „intrigas“

— Trīsdesmit piecus gadus esmu tēlojusi varones, bet šis intrigants jaunais režisors saka, ka es nederot Ofelijas lomai!

L. Saņholova zīmējumi

P. ČAIKOVSKA "MAZEPA"

Vēstule redakcijai

NESKAIDRĪBA SKAIDRĀ LIETĀ

Pie līdzšinējiem krievu klasiskās operas uzvedumiem mūsu Valsts Operas un baleta teātris pievienojis P. Čaikovska operu "Mazepa", kuras pamatā ir 1828. gadā uzrakstītā Puškina poema "Poltava", kas ieņem izcilu vietu daudzo Pēterā I laikmetam veltīto darbu klāstā. Raksturodams vēsturisko uzvaru pie Poltavas pārvērtību jebbrūcēm kā vienu no lielākajiem laikmeta notikumiem, krievu realisma ideologs Beļinskis norāda: "Poltavas kauja nav tikai vienkārša kauja, kas ievērojama ar militāro spēku milzīgo lielumu, ar cīnītāju neatlaidību un izlietās asins daudzumu; nē, tā bija kauja par veselas tautas pastāvēšanu, par veselas valsts nākotni." Uz pareizi atveidota šo gigantisko politisko un militāro notikumu fona dzejnieks paver meistarīgi raksturotu vēsturisko personu galeriju, galveno uzvaru likdams uz sarežģītu psiholoģisko problēmu risinājumu. Poemā "Poltava" atveidoto varoņu spilgtums, pārdzīvojumu daudzveidība rosināja dziļo psihologu, krievu muzikas lielmeistaru Čaikovski tālāk attīstīt Puškina iecerētos tēlus. Operā "Mazepa", kas sarakstīta 1883. gadā, komponists sava personāža sarežģīto psiholoģisko pārdzīvojumu pasauli tēlo dramatiski spraigā muzikā, kas sakņojas krievu un ukraiņu tautas daiļradē. Ukraiņu tautas dziesmām tuvas intonācijas it sevišķi izskan tautas masu skatos — 1. cēlīna meiteņu kori, dejas un dziesmas, 1. cēlīna 2. ainas kori (meitas apraudāšana), soda skatā. Ar lielu emocionālu spēku komponists risinājis patriotisma caurstrāvošo Poltavas kaujas tēmu, slavinājis krievu tautas vēsturisko uzvaru.

Lai kāpinātu dramatismu un reizē arī saglabātu vēsturisko patiesību, Čaikovskis galveno vērību veltīti ļoti komplicētajam Mazepas tēlam. Sirmā hetmaņa un Kočubeja meitas Marijas mila kā grods pavadēns vijas cauri visai operai, spraiga dramatisma pilnā vēsturisko notikumu gaitā ienesdama gaišu līrisma noskaņu. Sakarā ar hetmaņa reakcionāro lomu viņa tautas vēsturē Marijas un Mazepas mila samērojojas neatrisināmās pretrunās. No nodevēja hetmaņa novēršas tauta, un viņam neglābami jāpiedzīvo savu plānu sabrukums. Šādos apstākļos iet bojā arī Marija.

Mazepu Čaikovskis zīmē kā zemisku murgu pilnu viltību, kā nodevīgu divkosli ir personīgajās attiecībās, ir politiskajā dzīvē. Neapmierināmas sla-

Operas un baleta teātri

vas kāres dzīvi, viņš gatavs nodot ienaidniekiem savu dzimteni Ukrainu, atraut to no brālīgās krievu tautas. Tikpat nelietīga viņa izturēšanās attiecībā pret bijušo draugu Kočubeju, kam viņš atņēmis meitu.

Pārliecinot šo nodevēja tēlu skanīgā, spēcīgā dziedājumā atveidojis P. Grāvelis kā dramatiskajos (1. cēlīnā strīdā ar Kočubeju), tā arī liriskajos skatos (2. cēlīnā Mazepas pili). Pārdzīvojuma emocionālo spēku un tēla pilnskanību varētu ievērojamā kāpināt, panākot bagātāku balss niansējumu vokālajā sniegumā.

Stajina premijas laureats A. Viļumānis savas ievērojamās vokālās un sceniskās dotības, kas ļoti piemērotas Mazepas tēla atklāšanai, vēl nav pilnīgi izrādījis. Skaisti skan dziedāja kuplā, sulīgais baritons 2. cēlīna slaveņajā monologā un arioso. Brīžiem gribētos, lai valdonības iezīmes būtu hetmaņa rakstura notēlojumā asāk akcentētas.

Augstā vokālā tehniskā izpildījumā aizrauj Stajina premijas laureata A. Daškova Kočubeja tēls. Dziļi patiesi mākslinieks parāda sagrautā tēva pārdzīvojumus 1. cēlīnā un dzelzaino apģēršanas nepadoties Mazepas varmācībā — cietuma ainā. Dramatiski spēcīgs kā dziedājumā, tā izpildījumā ir soda skats.

Marijas sarežģīto psiholoģisko pārdzīvojumu gammu no siltā līrisma caurasta dziedājuma 1. ainas tēva mājā līdz kvēlam milas uzliesmojumam 2. cēlīnā duetā ar Mazepu izjusti atklāj S. Heine-Vagnere. Dramatiskajā pēdējā ainas talantīgā dziedātāja ar katru izrādīti atrod arvien vairāk balss nokrāsus, izsekojot prātu zaudējušās Marijas ciešanu niansēm. Šī loma jāatzīmē kā mākslinieces tālāka izaugsme, viņas tēlojuma iespēju paplašinājums.

Marijas mātes Ljubovas loma dzied Stajina premijas laureate Anna Ludīnā. Iepriecina viņas temperamentīgais un psiholoģiski smalkais tēla traktējums. E. Travīnas balsij šī partija maz piemērota, tādēļ viņas izpildījumā Ljubovas tēls daudz zaudē vokālās līnijas neizlīdzinātības dēļ.

Stajina premijas laureats A. Frimbergs pareizi veido jaunā vīrišķīgā kazaka Andreja tēlu. Viņš spēcīgais dziedājums, skaidrā dikcija un pārliecinošais tēlojums, kur žestu valoda ne-

atdalāma no dziedājuma, ilgi tur klausītājus savā varā. Sakarā ar samocītiem augšējā reģistra toniem un vietām pārāk kluso dziedājumu, turpretim nepārliecina O. Petrovskā atveidotais Andrejs.

Bezdvēseliskā, brutālā Orlika tēlu spēcīgā, brīvā dziedājumā veiksmīgi radījis V. Sirokovs.

N. Vasiļeva režija visumā sekmē Čaikovska lielā darba idejiskā satura atklāšanu. Izdomā veiksmīgs dramatisks konfliktu risinājums Mazepas-Kočubeja strīdus skatā, tāpat Mazepas pili. Inscenējums kļūtu vērtīgāks, mērķtiecīgāk izvietojot personas masu skatos, savienojot vokālā dziedājuma specifiskās prasības (izdevīga attieksme pret orķestri, klausītājiem) ar iespējami dziļu skatuvisko tēlojumu.

Jaunais diriģents R. Glāzups izjutis un izpratis Čaikovska muzikālo domu bagātību, taču partitūras atsegšanā vēl daudz kas slēpējams un pilnveidojams.

Izrādes māksliniecisko līmeni celj gleznotāja K. Miežiša dekoratīvais ietērpis, kas ne tikai leivzra skatītāju laimēta socialās dzīves izpratnē, bet ievērojami kāpinā attiecīgās ainas psiholoģisko pamatnoskaņu. Kā arhitektūras, tā arī ainavas gleznojuma pārliecina īpatnēji ukraiņu tautas elementi. Veiksmīgs gleznieciskā risinājuma ziņā pavasara ziedos slīgstošais Kočubeja dārzs un tuvējais upes līcis, kas krāsu valodā atbalsos liriskās, gaišā optimisma pilnās tautas dziesmas. Droms bargums divē no cietuma biežajiem mūriem, kur, saslēgts važās, smok Kočubejs. No šī satura izaudzis arī atturīgais, tomēr tonālī bagātais kolorīts. Gleznotājs pamatīgi iepazīties ar laikmetu, tāpēc skatītāju pārliecina ir tēpi, ir arhitektūra, ir sīkie sadzīves priekšmeti. Zināmu leibildumu izraisa skats Kočubeja mājā, kur grūti atrast dziļāku motivējumu pārliecīgajam svētbīžu blīvumam.

Patikami atzīmēt, ka izpildītāju kolektīvs ar katru jaunu izrādī spējis pānākt aizvien lielāku saliedētību, celt inscenējuma māksliniecisko līmeni. Tas īpaši bija jūtams pēdējās izrādes pirms sezonas slēgšanas. Tāpēc ar pilnām tiesībām varam teikt, ka P. Čaikovska "Mazepa" uzvedums Latvijas PSR Operas un baleta teātri liecina par veiksmīgu soli krievu klasiskās muzikas mantojuma arvien pilnīgākā apgušanā.

E. Zvirgzdiņa

Par dzejnieka talanta pilnīgāku izpaušmi

MEINHARDS RUDZITIS

Jaunā dzejnieka A. Krūklja pirmā daiļrades grāmata* ir samērā plaša, skaitā ziņā pāri par 20 atsevišķu dzejoļu ciklu, kuru pērn godalgotā republikaniskajā Jaunatnes un bērnu literatūras konkursā. Dzejoļus autors veltījis Iecavas MTS jauniešiem, parādot viņus darbā un atpūtā, sākot ar traktoru remontu, tad aršanu un sēju pavarī, vēlāk plauju un kuļšanu rudenī līdz pat ražas svētkiem, kad kolchozu mehanizatorus «komjauniešus Andri, Māru un Juri gaida vidū goda vietās redz». Autora iecere, tematikas vienotība ir svaiga parādība latviešu padomju dzejā vispār, kurā, atskaitot pavisam retus izņēmumus, dzejnieki parasti raksta par visām temām, nevienu no tām sīkāk nepētot, līdz ar to, gluži dabīgi, īstenības materiālu pilnīgāk nepārzinot, nespēj šīs temas dziļāk atklāt. A. Krūklis peina atzīnību par to, ka savā dzejoļu ciklā «Pavasaris Dzimtenē» viņš jau mēģinājis vispusīgi un konkrēti notēlot lauksaimniecības mehanizāciju Padomju Latvijā, runāt par traktoru, kombainu, sējmašīnu, grāvju arku un citu mašīnu un tehnisko ierīču vadītājiem, kuru darbs atvieglo un padara arvien priecīgākus kolchoznieku ikdienas solus, nodrošina iespējas izaudzēt tik augstas ražas, par kādām buržuāziskajā Latvijā nevarēja ne sapņot. Taču tūdaļ gan arī jāsaaka, ka šo nozīmīgo tēmu A. Krūklis lielāko tiesu tomēr nav izdevies mākslinieciski pilnasinīgi atrisināt. Ir tā, ka viņš pievērsies daudzliedznotiem notikumiem, pleskārīgs daudzliedznoti jautājumiem, bet ne vienmēr viņam izdevies uzvert un parādīt pašu svarīgāko. Vairākos gadījumos uztverta laba tēma, raksturīgs motīvs par jauniešu mehanizatoru jūtām un pārdzīvojumiem —

taču autors tikai retos gadījumos to spējis leaust emocionālas dziesmas tēlos. Pie labākajiem darbiem pieskaitāmi tādi dzejoļi kā «Sacsensība», kurā labi attēlota traktoru Māras un Jura savstarpējā sīkstā cīņa par pirmo vietu aršanā, «Maīpa», kurā strīdīgi parādīta mehanizatoru un kolchozu bērnu draudzība. No rudenis darbu ainām atmiņā paliek īpatnējais dzejoļis «Saruna ar Rīgu», kas kolchoza vietējās radio-stācijas darbā — kombinā brigades vadītāja sarunā ar laikraksta «Cīņa» redakciju Rīgā — jo spilgti atklāj ražas novākšanas laika trauksmainību, kolchoznieku prieku un lepnumu par katru hektaru, kas nopļauts un izkults, par katru labības centneru un tonnu, ko viņi piegādā valstij, ar to stiprinot Padomju Dzimtenes varenību un cīņu par mieru visā pasaulē.

Kolchozniekiem raksturīgi pārdzīvojumi lietverti dzejoļos par purvāju nosusināšanu. Spraigi autors notēlo grāvju arku darbu dzejoļi «Purva milziņš» (40. lpp.), kas plūdinā projām čūskenes rāvu. Arī dzejoļi «Atkarotā zeme» (42. lpp.) izteikta patiesība, kas atbalsojas lasītāju sirdīs:

... Purva zeme kūp un vejas,
Brikšu vietā arums ceļas...
Zeme, zeme, mīklā, vēsā,
Saimnieki kā vilki plēšs —
Tevī nagos žņaudza budzis...
Tagad tautai augs te rudzi!

Ir izteiksmīgi un lasītāju spēji valdzināt dzejoļi «Degviela pievērš» (22. lpp.), «Kolchoza meitenes» (50. lpp.), atsevišķas vietas no dzejoļa «Ražas svētki» (51. lpp.), kuros autors liriskās vārmās liek ieskanēties jaunies sirsniņas draudzības un mīlestības motīviem.

Tomēr lielāka daļa dzejoļu šai ciklā uzrakstīti virspusēji, nelīdza lasītājos dziļākas emocijas vai atziņas.

Autoram var nopietni pārmest, kāpēc tik bāli risināta pati galvenā tēma — par pavasari Dzimtenē, kas domāts daudz plašākā nozīmē nekā pavasaris dabā. Šajā sakarībā jāsaaka, ka par jaunā teizmēm dzīvē un cilvēkos autors vietumis tikai leminās, pie tam gandrīz vienmēr sausās, nepārliecinošās frazēs. Dzejoļi «Klūba» (14. lpp.) jaunais traktorists atceras savu beztiesību un pazemojumu, ko vajadzēja pānest, strādājot pie budža. Taču šo ārkārtīgi svarīgo faktu atspoguļo trafalets konstatējums:

Kas būtu es šodien, ja Oktobris spēš
Pār Dzimteni nebūtu brāzis kā vējš?

Dzejoļi «Pie kalēja» (31. lpp.) citādi visai simpatiskajam vecajam kalējam, kas nakts melnumā ceļas no gultas un dodas uz kalvi lemes salabot, A. Krūklis liek runāt pavisam samocītā stilā:

Gadi man kā dzirkstis lec,
Gaismā dimdēdami,
Tomēr nebijus es vecs —
Pārkalis šis laiks ir mani —
Tālāk šodien acis redz.

Šis un līdzīgas vietas citos dzejoļos ļauj secināt, ka par grāmatas virsrakstā izvirzīto tēmu autors nav nopietnāki padomājis.

Dzejoļu ciklā pavisam neiederas autora tīri personīgā iejaukšanās, kas viscaur nemotivēta un neveiksmīga. Cetros dzejoļos, kas sarakstīti pirmajā personā, viņš paziņo: «Mēs Iecavā febraucām dienā» (5. lpp.), «Es klūba nolasu dzejas» (15. lpp.), «Atgriežos mājās, tālums nācis, sējas laiks manā

Ventspils Strādnieku centrālā kluba darbinieki piesūtījuši redakcijai vēstuli, kurā rakstīja:

Sā gada 26. aprīlī LRAP Ventspils Strādnieku centrālajā klubā notika kluba solistu — dziedātāju R. Dudīnas, G. Sauriņa, dejotāju M. Berzinskā, A. Rūjas un daiļlasitājas D. Sauriņas jaunrades vakars, kurā kluba solisti radīja savus pēdējos sasniegumus.

28. aprīlī Ventspils pilsētā un rajona laikrakstā «Brīvā Venta» lietišķas un objektīvas kritikas vietā redakcijas darbinieks A. Strolis rakstīja ar nosaukumu «Val to var saukt par „jaunrades“ vakaru?» kritizēja kluba vadību par to, ka notikuma vakaram dots nepareizs nosaukums. A. Strolis rakstā, ka kluba vadība ar nolūku maldinājusī apmeklētājus, lai savās atskaitēs varētu ierakstīt, ka noticis jaunrades vakars, bet patiesībā esot noticis kluba solistu radošā darba vakars.

Līdz šim pieņemts par jaunrādī (arī daiļrādī) runāt tikai attiecībā uz rakstniekiem, komponistiem un citiem mākslas darbu sacerētājiem, kā arī attiecībā uz māksliniekiem izpildītājiem, un ar nosaukumu «jaunrades koncerts» vai «jaunrades vakars» notikuši daudzu mākslinieku koncerti.

Laikraksta «Brīvā Venta» redakcija atzīst tikai vienu jaunrādī, ja izpildītājs pats radījis darbu, ko viņš izpilda. Tādā kārtā izslēgta radošā pieeja mākslas darbā tulkotājam. Tas arī redzams no A. Strolja raksta: «Taču ar pirmajiem programmas numuriem vakara apmeklētāji jutās vilusies. Solisti (seko uzvārdus uzskaitē) neko jaunu, pašu radītu nesniedza.» Tālāk raksta autors raksta: «Viņi galvenokārt izpildīja dažādu operu arijas, kā arī sen pazīstamās klasiskās un raksturdejas.»

Mēs, kluba darbinieki, nesaprotam, ko raksta autors šai gadījumā domājis ar vārdiem «sen pazīstamās klasiskās un raksturdejas». Ja pēc A. Strolja domām jaunrades vakara nosaukumam neatbilda tas, ka dziedātāji izpildīja jau komponētas dziesmas un daiļlasitāja — jau sarakstītos darbus, tad, runājot par dejām, sen pazīstamās A. Strolim varētu būt tikai Drigo «Vaisis» no baleta «Esmeralda», Min-kusa «Variācija» no baleta «Don Ki-chots» un «Ekuseze» pēc tautas melodijām, kuras dejotāji izpildīja jau zināmā choreografijā. Taču pārējās dejas A. Strolim nevarētu būt sen pazīstamas, jo vairākas no tām

(Vēgaveka «Mazurka», Sarasates «Andaluzijas serenade») tika vispār izpildītas pirmo reizi un tieši M. Berzinskā un A. Rūjas choreografijā. Varbūt b. Strolis domā, ka nav svarīga dejas choreografija, bet gan, lai dejotāji savām dejām pašī komponētu muziku?

Līdzīgas sarīkojumus domājam orģanizēt arī turpmāk, taču laikraksts «Brīvā Venta» radījis neskaidriību tik vienkāršā jautājumā kā sarīkojuma nosaukuma izvēle.

Redakcijas piezīme. Nav divu domu, ka Ventspils Strādnieku centrālā kluba rīkojies pareizi, organizēdams savu solistu jaunrades vakarus (un tā tos arī nosaukdams). Izpildītājs mākslinieks, nopietni strādādamais pie jaunas koncerta programmas, ir radošs mākslinieks, un dziesmas vai dejas patstāvīgs iestudējums ir jaunrade, kurā izpaužas ne tikai mākslinieka profesionālā meistarība, tehniskā gatavība, bet arī viņa personība, viņa attieksme pret izpildāmo darbu, pret tajā ietvertu ideju.

Attiecībā uz A. Strolja rakstā «Val to var saukt par „jaunrades“ vakaru?» sakāms arī kas cits. Ne ar vienu vārdu nenovērtējis koncerta izpildītāju sniegumu, raksta autors augstprātīgi pamāca, ka mūsu republikā, lūk, esot tādi kolektīvi, kur rada jaunas, vērtīgas dziesmas un dejas. Bet kāds tam sakars ar Ventspils Strādnieku centrālā kluba solistu koncertu?

Rodas iespaids, ka A. Strolja neapmierinātība ar Ventspils Strādnieku centrālā kluba sarīkojumu radusies viņnī tādēļ, ka viņam nepatīk vakara nosaukums. Kluba solisti, pēc viņa domām, nav vārda «jaunrade» cienīgi. Bet nevajadzēja «piesieties» pie terminoloģijas, it īpaši tādēļ, ka pašam A. Strolim tā acīm redzot visai neskaidra lieta. Viņš nebūtu rakstījis: «Šāda rīcība no kluba vadības (direktore b. Timofejeva) nosodāma un nekādā nesaistās ar padomju mākslas estētiku», — ja būtu zinājis, ka termins «estetika» šai teikumā aplamā kārtā sajaukts ar terminu «etika».

Varam droši teikt, ka kluba vadības rīcībā nav nekā nosodāma. Daudz nosodāmāk (lletojot «Brīvās Vents» bargo izteicienu) ir tas, ka laikraksts nevis nopietni runā par savas pilsētas mākslinieciskās pašdarbības dalībnieku darbu, bet nodarbojas ar neaunglīgtiem sprīdēļiem par to, kas ir un kas nav jaunrade.

dzimtenē sācies» (34. lpp.), bet noslēguma dzejoļi «No Iecavas aizbraucot» (58. lpp.) uzsauca: «Strādājiet, nākotnes laudis, mans sveiciens jums!» Visus šos pirmajā personā rakstītos dzejoļus nevar citādi nosaukt kā par dzejnieka-ekskursanta, līdācīga caurgājēja visai lētu paņējumumu. Kāpēc A. Krūklis šo salkano un nevajadzīgo sava es etiķeti vajadzēja piekārt tik uzkrītošī? Tā vietā dzejoļu ciklā viņam daudz vairāk, daudz ļējtīgāk un konkrētāk bija jārunā par Iecavas rajonu, par turienes MTS un kolchoza dzīvi un laudim, ko viņš atstājis gandrīz novārtā.

Vairākos cikla dzejoļos vērojama šāda parādība: to pirmie panti šķiet daudzdzēlīti, bet tad vidusposmā un noslēgumā autors spars acīm redzami izplēn, atslābst jau tādā mērā, ka pēdējā pantā nedod vajadzīgo kāpinājumu. Īpaši to jūt dzejoļi «Pirmās vāgas» (20. lpp.).

Ne vienā vien vietā A. Krūklis pie-laidis nosodāmu primitivismu, dzīves īstenības vienkāršošanu. Tā, piemēram, dzejoļi «Sacsensība» trešais nodalījums izveidots tik naivi, ka to nespēj glābt pat citādi te piedienīgais draiskais humors:

Un, kad satumst vakars vēlins,
Druvā griezi kliekdam dzird, —
Politdaļas goda dēli
Māras vārdus jau zeltā mirdz.
Pienāk vīri, brīnās, lasa:
— Pārspējusi Māra mūs...
Kāds aiz auss ar pirkstu kasa:
— Biedri jāsaņemam būs!

Vairākos dzejoļos atrodamas vienkāršošanas, veclaičuma un sentimentalisma noskaņas. Kā īpaši trūkums tas izpaužas dzejoļi «Ražas svētki». Šī dzejoļa trešajā nodalījumā kolchozniece skatās, kā viņas meita Dzintara dejo ar brigadiera dēlenu Māri. Kolchoznieces jūtu pasaulē autors, neatradzams padomju cilvēkam tipiskas izjūtas, seko veciem paraugiem. To redzam arī dzejoļa nākam-

jā nodalījumā, kurā jaunieši Andris un Vija «Klausoties soļu takā, tā kā pasakā abi iet», kamēr uznāk negaiss un «pārplis mākoņu sega». Arī šajā gadījumā autoram bija plašas iespējas parādīt dzīvē jaunās, dzimstošās, socialisma laikmetam raksturīgas iezīmes, atsakoties no senlaicīgo mīlestības zinģu motīviem.

Dzejoļa «Maīpa» otrajā nodalījumā tēlota kolchoza bērnu vēlēšanās izlaupīt par traktoristiem, taču autors tajā aizraujas ar salkanu jūsmošanu par «tāl-tālām vasarām» un ledomām, ka atro-das mājās, «kur skaidriju mazu». Šādi motīvi lievesušies arī dzejoļa «Sējas laiks» otrajā nodalījumā.

A. Krūklis līdz šim jau pazinām kā jaunu dzejnieku, kas uzrakstījis vairākus sulīgus, ļējtīgus dzejoļus, kas dzejas izteiksmes formu, pantu veidojumu, rindu atkaņojumu ziņā apguvis zināmu prasmi. Ja tematiski dzejoļu ciklā «Pavasaris Dzimtenē» viņš spēris soli uz priekšu tuvāk konkrētajai dzīvē, mēģinājis tās parādības notēlot detalizēti, tad stilā, valodas tīrskanīgumā to neredzam, te viņš tikko noturējies uz vietas, šur tur atslīdēdams pat apakaj. Par to liecina rītmu nesaskaņas, pēkšņi laužumi vai samākslojumi (9., 15., 22. lpp.), kas bojā vārsmu dabīgo plūdumu, nepareizi un tikai aptuveni atkaņojumi, kā, piemēram: «tumst — mums» (15. lpp.), «tvīkst — tik» un «modri — nodreb» (9. lpp.), «cīrst — dzirkst» (38. lpp.), kas no labas dzejas izskaužami. Ar A. Krūkli nāktos diskutēt arī par dažiem viņa lietotajiem jaunvārdiem, piemēram: plēsmā (laikam domāts plēsuma vietā), sauldega — iedeguma vietā u. c.

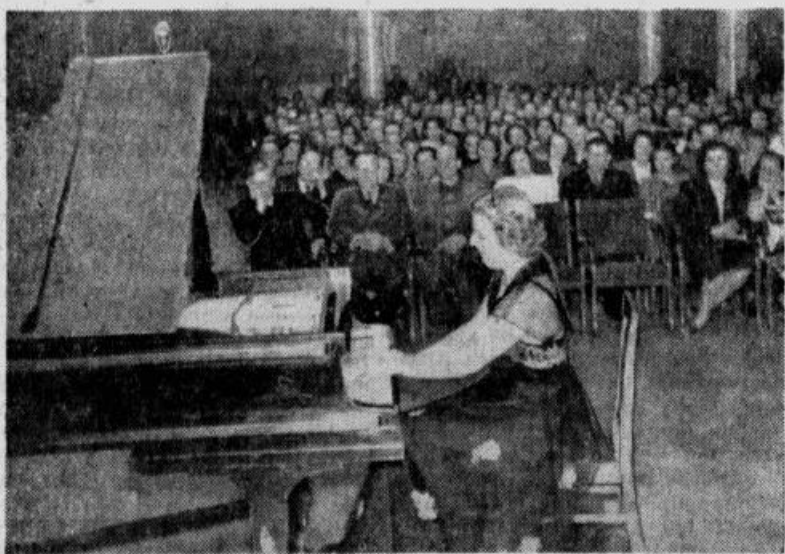
Cik zināms, A. Krūklis uz dzejoļu cikla trūkumem jau norādīja konkursā žurijas komisijā. Lai tos novērstu, pārāk maz pūlējies autors, savas prasības pārāk piekāpīga un liberāla bijusi arī izdevniecības redaktore M. Paula. Rezultātā A. Krūklja pirmā dzeju grāmata īstenībā neatbilst viņa spējām. Tajā viņa daiļrades talants varēja izpausties ar lielāku spēku un spilgtumu.

* Alfreda Krūklis, «Pavasaris Dzimtenē». Dzejas, Latvijas valsts izdevniecība Rīgā, 1963. gadā.

Koncerti Rīgā

16. maijā LVU aulā notika Igaunijas PSR Nopelniem bagātā māksliniece Hugo Lepnurma ērģelkoncerts. Tajā ar lieliem panākumiem piedalījās Igaunijas PSR Valsts konservatorijas docente Zenija Simone. Attēlā: Z. Simone pēc koncerta. A. Altsūlera uzp.

Pašlaik Rīgā viesojas zviedru māksliniece — pianiste Greta Eriksons un diriģents Stens Frikbergs. Attēlā: skats Gretas Eriksones klavierkoncertā, kas notika 21. maijā LVU aulā. L. Michņoveka uzp.

SOMU DIRIĢENTA KONCERTS

17. maijā Arod biedrību nama Kolono zālē somu diriģents Urpo Pesonen, kas pašlaik viesojas Padomju Savienībā, sāk koncertu.

Viesavienības radiokomitejas plašais simfoniskais orķestris Urpo Pesonena vadībā atskaņoja somu komponista

Sibeliusa simfoniskās poēmas — «Pasaka» un «Tuonelas gulbis», Čaikovska piekto simfoniju un citus skaidrības.

Koncerts, kurā piedalījās KPFSR Tautas māksliniece N. Roždestvenska, guva lielus panākumus.

ŠONEDĒL

Sodien Kultūras un atpūtas parkā sporta diena. Piedalās brīvprātīgās sporta biedrības «Spartaks» labākie sportisti. Sākums plkst. 14.

o Valsts latviešu un krievu mākslas muzejā lekcija «Realistiskā skulptūra krievu tēlotājmākslā XIX gs. otrajā pusē» (Antokolskis, Opikušins, Čižovs, Lavreckis) no cikla «Krievu un latviešu tēlotājmākslas attīstība XIX un XX gs. sākumā». Sākums plkst. 14.

o LVU aulā simfoniskais koncerts. Piedalās LPSR Radiokomitejas simfoniskais orķestris. Diriģents Stens Frikbergs (Stokholma). Sākums plkst. 20.

25. maijā Mākslas darbinieku namā Staļina premijas laureātes Līdijas Frel-

manes radošā darba vakars no cikla «Staļina premijas laureāti Mākslas darbinieku namā». Piedalās LPSR Nopelniem bagātā māksliniece, Staļina premijas laureāte Olga Lejaskalne un Zanis Katlavs, Akademiskā Dramas teātra aktieri Olga Krūmiņa, Harijs Topsis un Filharmonijas soliste Lida Rubene. Sākums plkst. 20.

27. maijā Latvijas Padomju mākslinieku savienībā Jauno mākslas vēstnieku un kritiķu sekcijas sanāksme. Sākums plkst. 19.

28. maijā Latvijas Padomju mākslinieku savienībā teātra dekoratoru un noformētāju sekcijas sanāksme. Sākums plkst. 19.

KLAUSIETIES PA RADIO

Svētdien, 24. maijā, pa viļņi 521,7 m: plkst. 13.45 radiouzvedums «Ludvigs van Behtovens». Plkst. 15.25 koncerts-pārruna «Komponistu dziesminieks Arvīds Zilinskis». Plkst. 17.20 literāri-mūzikālais raidījums. Radiomontaža «Teiksmas par Igora kauju». Piedalās aktiess Rasma Roga, Tautas māksliniece, Staļina premijas laureāte Jānis Osis. Nopelniem bagātā skatuves māksliniece, Staļina premijas laureāte Alfrēds Videnieks. Nopelniem bagātā mākslas darbiniece Kārlis Pīsis un aktiess Alberts Mīkelsons. Plkst. 19.30 koncerts ar radioklausītāju sastādītu programmu. Plkst. 20.15 simfoniskā koncerta I daļa pārtraide no LVU aulā. Diriģents Stens Frikbergs (Stokholma). Plkst. 21.30 simfoniskā koncerta II daļa pārtraide no LVU aulā.

Pirmdien, 25. maijā, pa viļņi 521,7 m: plkst. 18.45 LPSR Valsts konservatorijas studentu koncerts. Plkst. 20.30 literāri-mūzikālais raidījums jaunatnei. Bruno Sauliņa poēma «Neizmirstamies».

Otdien, 26. maijā, pa viļņi 521,7 m: plkst. 20.00 simfoniskā koncerta I daļa. Programā latviešu komponistu skaidrība. Plkst. 20.35 literārs raidījums krievu valodā. Staļina pre-

mijas laureates Annas Sakses stāsta «Jaunā skolotāja» fragmenti. Lāsī Krievu Dramas teātra aktiess Broģislavs Dzeruks. Plkst. 20.35 simfoniskā koncerta II daļa. Programā Giza svītas. Plkst. 22.30 koncerts «Atbildes uz radio-klausītāju vēstulēm».

Trešdien, 27. maijā, pa viļņi 222,4 m: plkst. 19.30 literāri-mūzikālais raidījums. Aleksandra Puškina poēmas «Vāra jānieks» radiomontaža. Piedalās Staļina premijas laureāte Velta Līne.

Ceturtdien, 28. maijā, pa viļņi 521,7 m: plkst. 20.00 mūzikāli izglītojošā pārtraide «Čaikovska balets «Riekstikodis».

Piektdien, 29. maijā, pa viļņi 521,7 m: plkst. 20.30 simfoniskais koncerts. Plkst. 21.45 literārs raidījums no cikla «Brīvības un miera sardze». Ungaru rakstnieces Klaras Flecheres tēlojumi «Uz robežās».

Sestdien, 30. maijā, pa viļņi 521,7 m: plkst. 19.30 LPSR Valsts kora sieviešu ansambļa koncerts. Pa viļņi 222,4 m: plkst. 20.00 literārs raidījums pēc klausītāju vēlēšanas. Gruzīnu rakstnieka S. Dadiāni lugas «No dzirksteles» radiomontaža.

JAPANAS TAUTAS KINOMĀKSĻA

R. JURENEVS

1952. gada 1. maijā Tokijā, Pils laukumā, uzcāca demonstrantu kolonas. Tās nesa miera lozungus. Sievietes prasīja izbeigt karu Korejā, bērni aicināja amerikāņu karavīrus atgriezties mājās, vīrieši sauca pēc darba, pēc iespējas mierīgi strādāt tautas labā. Negaidot atskanēja šāviens. Policisti mēģināja demonstrantu pulkā ar gāzi pildītas granātas. Neapbruņoto cilvēku rindas salīgojās, demonstranti sāka atkāpties. Bet policisti nebeidza šaut. Viņi sita sievietes, mēdīja kājām pakritušos bērnus.

Val kāds no policistiem redzēja, ka valrāki cilvēki ar portatīviem kino filmēšanas aparātiem uzņem filmā šo pretīgo ainavu?

Nezinu. Taču drīzumā vairākos Tokijas kinoteātros sāka demonstrēt dokumentālu filmu par Pirmā Maija demonstrācijas izklidināšanu.

Japanas progresīvā prese rakstīja, ka 1952. gada 1. maijs ir nozīmīga diena Japanas vēsturē un ka šīs filmas parādīšanās ir svarīgs brīdis Japanas kino dzīvē.

Kopā ar māksliniekiem Koguti, Sonodu, Sugimoto, kas radījuši patiesīgus tēlotājmākslas darbus par Japanas darbaļaužu beztiesīgo dzīvi, kopā ar skatuves māksliniekiem, kas uzved padomju autoru lugas un dzied padomju dziesmas, kopā ar rakstniekiem, kas, līdzīgi Teru Takakuram, pazīstamās noveles «Čūkas dziesmiņa» autoram, pazīst un mīl savu tautu un prot pasācīt par to patiesību, — kopā ar visiem Japanas godīgajiem laudim cīņā par mieru piedalās ievērojami Japanas kinematogrāfijas darbinieki.

Viņu uzdevums ir sevišķi grūts. Lai radītu kinofilmu, nepieciešama komplēta tehnika — tā ir kapitalistisko uzņēmēju rokās. Nepieciešamas lielas naudas sumas — to nav progresīvajiem režisoriem un rakstniekiem. Bet galvenais, kas nepieciešams, lai radītu patiesīgas un idejiskas filmas, ir mīlestība, mīlestība uz tautu un patiesības mīlestība. Tāda mīlestība viņiem ir. Ir viņiem arī vīrišķība, ir talants un ir nesatricināma pašārvība miera lietās taisnīgumam. Tāpēc viņus nespēj apturēt it nekādas grūtības. Un Japanas kinoteātros redz demonstrējam progresīvas filmas!

Japanas kinomāksla Rietumos tikpat kā nav pazīstama. Retumis, ar valrākus gadus ilgām pārtraukumiem, Francijas kinoteātros parādījās japāņu filmas, ko uzņēma kā jocīgu eksotiku un ātri vien aizmirs. Reti publicētās informatīvā rakstura ziņas par Japanas kino parasti bija maz ticamas. Taču tajā pašā laikā Japānā ražoto filmu skaits brīdīem tuvojās Holivudas produkcijas daudzumam. Tā 1938. gadā Japānā īsēnētas 534 filmas. Un arī tagad klajā laisto filmu daudzuma ziņā Japana ierindojas trešajā vietā, tūlīt aiz Amerikas Savienotajām Valstīm un Indijas. Japānā ir ap četri tūkstoši kinoteātru, pie kam lielākie no tiem var uzņemt vienā laikā vairāk nekā trīs tūkstošus skatītāju. Japānā pastāv piecas lielas kinofirmas, kas saistītas ar dažādiem kapitalistiskiem koncerniem.

Kino importēts Japānā 1896. gadā no Francijas. 1904. gadā japāņi izdarīja pirmos mēģinājumus ražot savas filmas. Kopš 1910. gada pastāv kinokompanija «Nikacu», kas producē lielāko tiesu filmas par vēsturiskiem tematiem.

Mūsdienu tematikai veltītu filmu («gendai-geki») parādīšanās Japanas kinomākslā saistīta ar darbību, ko izvērsa firma «Siotiku», kas nodibinājās 1920. gadā un specializējās Holivudas paraugu atdarināšanā.

No japāņu mākslas tradīcijām atautās filmas «gendai-geki», kurās apzināti bija izkropļota īstenība, kalpoja japāņu tautas novirzīšanai no sociālām problēmām. Militarisma propaganda iespiējās arī šajā žanrā.

Trīsdesmito gadu sākumā Japanas kino kļuva par skaņu kino. Nodibinājās lielās kinofirmas «Sinko» (1931. g.), «Toho» (1936. g.). Filmu žanri kļuva daudzveidīgāki. Gan tagadējā laikmeta tematikai veltītās, gan arī vēsturiskās filmas kļuva realistiskākas, tuvākas dzīvei. Japanas kinodarbinieku vidū pieauga interese par padomju kinomākslu, japāņu kinoteātros sāka demonstrēt padomju filmas.

Valdība nolēma darīt galu trīsdesmito gadu sākuma progresīvajām strāvām. Progresīvie kinorežisori un kinoaktieri (piemēram, Fumio Kamei) nokļuva apcietinājumā, piedzīvoja dažādas vajāšanas.

Japanas intervencija Ķīnā pastiprināja militaristiskās tendences japāņu filmās.

Raksturīga parādība tolaik bija Japanas kino tuvināšanās ar fašistiskās Vācijas kino. Japānā ieradās fašistiskais kinodarbinieks A. Fanks, tur īsēnēja kopīgas «Japāņu un vācu» filmas par samuraju un esesiešu dvēseļu radniecību.

Japanas kino militarizācija sasniedza visaugstāko pakāpi otrā pasaules kara gados. Progresīvo kinematogrāfijas darbinieku vājas balsis bija spiestas apklust...

Smagais stāvoklis, kādā nokļuva Japanas ekonomika pēc otrā pasaules kara, ietekmēja arī kinematogrāfiju. Bija spiesta likvidēties visvecākā kinofirma «Nikacu», strauji samazinājās filmu ražošanas apmēri pārējās kinostudijās. Japānā ielūda Holivudas kinofilmu straumi. Amerikāņu kapitāls iespiējās vadošajās japāņu firmās un pārvēlvoja Japanas kino pēc Holivudas paraugiem.

Amerikāņu veikalniekiem izdevies pakļaut sev Japanas buržuazisko kinematogrāfiju. Bet viņi nav pēmuši vērā, ka Japānā ir arī godīgi mākslas darbinieki. Japānā dzimusi jauna, demokrātiska kinomāksla.

Grūts ir Japanas kino darbinieku — miera cīnītāju ceļš. Ne jau visi mākslas meistari, kas stājas uz šā ceļa, spēj noturēties uz tā. Raksturīgas šajā ziņā ir pazīstamā režisora Akiras Kurosavas gaitas. Pēc kara, arod biedrību ietekmēts, viņš radīja možu, nākotnes ticības pilnu filmu par jaunatni — «Jaukā vasara» un progresīvu satirisku filmu «Piedzērušais ēngelis». Bet, nespējams izturēt reakcionāru draudus un buržuazisko avižu sāktu rīdīšanu, nobijies no tā, ka viņu atlaids no darba «Toho» studijā, Kurosava atrāvās no progresīvā virziena un sāka īsēnēt drūmas, mistiskas filmas, kas noliedz laimes iespēju, noliedz cīņu.

Pavisam citāds ir Tadasi Imai daiļrades ceļš. Tāpat kā Kurosava, viņš strādāja «Toho» kinostudijā, kur pēc kara īsēnēja progresīvās filmas «Zilie kalni» un «Līdz mūsu nākamās tikšanās brīdī». Viņu nenobiedēja studijas īpašnieku draudi un reakcionāro avižu rīdīšanas kampaņa. Viņš pārgāja uz «Toei» studiju, kur, izmantojot režisora Sekikavas īsēnētās, ar Tokijas universitātes progresīvo profesoru un studentu līdzdalību radījis, frontē kritiķu studentu piemēram veltītās pretkara filmas «Klaustieties okeana balst!» panākumus, īsēnēja filmu «Līsa armijas neizmirstamais tornis». Vienkāršā un skaidrā, dziļi dramatiskā formā šī filma stāsta par godīgas un gudras japāņu jaunavas, Tokijas universitātes studentes likteni, kad to varmācīgi nosūta karā, kur tā krit. Japana militarisma asā kritika šajā filmā bija par pamatu tās milzu panākumiem skatītāju masās. Pret režisoru vērsās reakcionāru lāsti, apmelojumi un draudi. Tadasi Imai bija spiests aiziet arī no «Toei» studijas.

Kopīgi ar progresīvo teātra trupu «Dzensindza» («Uz priekšu») ar arod biedrību palīdzību viņš sarīkoja līdzekļu vākšanu strādnieku, zemnieku, studentu vidū un ar šādi iegūto nelielo naudas sumu īsēnēja filmu «Mēs tomēr dzīvojam!». Teātra trupā «Dzensindza» ir 150 skatuves mākslinieku. Viņu vidū ir japāņu tautas izcilā aktrise Isudzu Jamada, kas tēlojusi lomas daudzās filmās un veļtījis savu smalko, brīnīšķīgo meistarību kalpošanai miera idejai, kā arī lieliskie aktieri Tiodzjuro Kavaradzaki, Kanemons Nakamura, aktrises Jukiko Todoroki, Hataje Kisi un citas. Trupa apbraukā Japānu un, par spīti visām vajāšanām un aizliegumiem, uzved lugas, kas propagandē mieru un progresu. Trupas repertuārā ir arī Gorkija, Čehova, Simonova un citu krievu autoru lugas. Šie aktieri tad arī piedalījās Tadasi Imai filmā.

«Mēs tomēr dzīvojam!» ir patiesīgs stāsts par strādnieku stāvokli pēckara Japānā. Šī filma ir barga un skumja, taču tā nav drūma, nav bezcerīga. Tās varoņu cilvēcīgums, par spīti smagajam postam saglabājot godīgumu, labirdību un mīlestību vienam uz otru, liecina par filmas autora lielo tuivību tautai. Filmas valoda ir vienkārša, tās īsēnēšanas veids tuvojas to Francijas un Itālijas progresīvo režisoru darbam, kuri radījuši filmas «Kauja uz sliežu ceļiem», «Velosipēdu zagļi» un «Roma — atklāta pilsēta». Tajā pašā laikā filma saglabā japāņu nacionālo kolorītu.

1951. gada beigās Japanas Miera aizstāvēšanas komiteja piešķīra Tadasi Imai nacionālo miera premiju.

— Miera premijas iegūšana, — paziņoja režisors, — sagādā man neizsakāmu prieku, bet tajā pašā laikā arī ļoti daudz prasā no manis. Sasprindzinājis visus savus spēkus, es turpināšu cīņu, radot miera filmas...

Režisors turēja vārdu. Viņa nākamā filma «Skola kalnos», ko īsēnēja neatkarīgā kinosabiedrība «Jagi» ar skolotāju arod biedrības palīdzību, runā par skolotāja svēto pienākumu audzināt jauno paaudzi miera un jauncelmsmes darba progresīvo ideju garā.

Arī «Dzensindza» kolektīvs turpina darbu miera vārdā. Japāņu militāristu noziedzumus atmākojošās filmas «Eva-kuētā zona» autora, progresīvā režisora Sacuo Jamamoto vadībā «Dzensindza» aktieri radījuši filmu «Hakone tunelis».

Apmēram pirms 280 gadiem ģenlāls celtnieks Joemons Tomono izbūvēja zem Hakone kalna tuneli, apūdeņo-dams tukšnešainas, sausuma piemeklētas zemes platības. Šis tunelis pastāv arī šodien. Reakcionārie zemes kungļi kavēja Tomono plāna pieildīšanu un tuneļa atklāšanas dienā viņu zvēriski nogalināja.

Aktieris Tiodzjuro Kavaradzaki tēlo Tomono lomu ar lielu traģedijas spēku. Viņa sievas — gudras, pašāziedzīgas un maigas sievietes — lomu lieliski tēlo Japanas labākā kinoaktrise Isudzu Jamada; Tomono projekta savaldzinātā laupītāja «Melnā zirga» lomu veic aktieris Nakamura. Lieliskas filmā ir tautas ainas. Filma «Hakone tunelis» ievada jaunu posmu japāņu vēsturiskās filmas attīstībā un ir vērtīgs ieguldījums cīņā par mieru.

Progresīvo filmu panākumu rezultātā, kā arī tālab, ka vecās firmas baidās īsēnēt šādas filmas, Japānā dibinās neatkarīgas kinosabiedrības. Bez sabiedrības «Jagi», kas īsēnējusi filmu «Skola kalnos», noorganizējušās sabiedrības «Daisi» un «Kindai Eiga Kioakai». Pirmā no tām izsludināja scenāriju konkursu un saņēma ap 1500 scenāriju no progresīvajiem literātiem, kā arī no studentiem, strādniekiem, zemniekiem. Vairākus no šiem scenārijiem izmantos par pamatu progresīvajām filmām. Otru sabiedrību nodibināja scenāristi Kaneto Sindo un režisors Kimisjūro Josimara filmas «Hirošimas bērni» īsēnēšanai. Josimara ir progresīvo filmu «Varmācība», «Masas Nisidzin» un japāņu pirmās krāsainās filmas «Gendzi romāns» autors. Filma «Hirošimas bērni» ar satriecošu patiesīgumu un dramatismu stāsta par to daudzo bērnu traģisko likteni, kas kļuviši par bāreņiem pēc atombombas noņemšanas Hirošimā. Šai filmai, kuras uzņemšanā piedalījās bērni bezpajumtnieki, bija milzu panākumi. Viena mēneša laikā, neraugoties uz cenzuras šķēršļiem un reakcionārās preses protestiem, filmu noskatījās 35 procenti Japanas iedzīvotāju.

Japānā nodibinājusies vēl viena neatkarīga sabiedrība — «Kinuta», ko vadā viens no dokumentālā kino vecākajiem meistariem Fumio Kamei, kuru viņa progresīvo uzskatu un patiesīgo filmu dēļ ne vienreiz vien ieslodzīja cietumā un padzina no kinostudijām. Šoreiz Fumio Kamei īsēnēja mākslas filmu «Būt mātē, būt sievietei», kas stāsta par sievietes likteni, kuras vīrs kritis karā. Filmas varone, pārvarēdama sāpes, iekļaujas cīņā par mieru.

Progresīvās kinosabiedrības var producēt vienīgi mākslas filmas. Dokumentālu, hronikālu kadru filmēšanu tām kategoriski nolieģušas varas iestādes, kas visvisādā veidā oficialās melīgās hronikas fabricēšanu buržuaziskajās kinosabiedrībās. Bet par policijas zvērībām Pils laukumā 1952. gada 1. maijā klajā laistās patiesīgas filmas radīšana nozīmē to, ka dzimusī jauna, progresīva Japanas dokumentālā kinematogrāfija.

Miera un progresu kustība aptvērusi visplašākās aprindas. J. V. Staļina vēstījums, kurā viņš novēlēja japāņu tautai pilnīgu panākumus tās drosmīgajā cīņā par savas dzimtenes neatkarību, zemes ekonomiskās dzīves rosmi un augšupeju, nacionālās kultūras, zinātnes un mākslas uzplaukumu un panākumus cīņā par miera saglabāšanu, iedeva Japanas progresīvajā kustībā jaunus, varenus spēkus.

Japanas kinomākslas labākie darbinieki atrodas miera cīnītāju rindās. Aug viņu radīto filmu skaits, augstāka kļūst viņu mākslinieciskā meistarība, viņu progresīvās idejas kļūst par masu ieguvumu. Tagad droši var teikt, ka Japānā dzimusi jauna, tautas kinomāksla.

(Pēc «Novoje Vremja»)